

Miguel de Cervantes, *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*

© 2016 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Entertainment Pictures/Northfoto

Lucrare apărută cu acordul COPYRO – Societate de Gestione Colectivă a Drepturilor de Autor

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CERVANTES, MIGUEL DE

Don Quijote de la Mancha / Miguel de Cervantes; trad. din lb. spaniolă și note de Ion Frunzetti și Edgar Papu. – Iași: Polirom, 2016

2 vol.

ISBN: 978-973-46-6064-3

Vol. 1. – 2016

ISBN: 978-973-46-6232-6

I. Frunzetti, Ion (trad.; note)

II. Papu, Edgar (trad.; note)

821.134.2-31=135.1

Printed in ROMANIA

MIGUEL
DE CERVANTES

Don Quijote
de la Mancha

Traducere din limba spaniolă
și note de Ion Frunzetti și Edgar Papu

POLIROM
2016

Epitaf

Aicea Dulcineea, cea
Cu carnea tare, n groapă doarme.
Nu s-ar fi zis că moartea-n carne
Cenușa ei i-o strecura.

De viță nobilă, putea
Blazoane mândre să răstoarne.
Lui don Quijote-i dete arme,
Și-a fost vestită-n sat la ea.

Acestea au fost, dintre stihuri, cele ce s-au putut citi: fiindcă restul, cum litera era peste măsură de roasă, au fost încredințate unui academician, pentru a le reconstitui pe bază de conjecturi.

Se zvonește că a izbutit, cu prețul multor nopți nedormite și multor osteneli, și că are de gând să le publice, așteptând cea de-a treia plecare a lui don Quijote.

*Forse altri canterá con miglior plettro.*¹

(Sfârșitul volumului întâi)

Cuprins

Ducelui de Bejar	5
Prolog	6

Prima parte

Capitolul I. Care povestește despre firea și felul de viață al vestitului hidalgo don Quijote de la Mancha	25
Capitolul II. Care povestește cea dintâi plecare din satul său a iscusitului don Quijote	35
Capitolul III. Unde ni se povestește chipul hazliu în care don Quijote a fost armat cavaler	44
Capitolul IV. Despre ceea ce i s-a întâmplat cavalerului nostru după plecarea de la han	52
Capitolul V. Unde se povestesc mai departe nenorocirile cavalerului nostru	61
Capitolul VI. Despre marea și plina de haz rânduială pusă de preot și de bărbier în biblioteca iscusitului nostru hidalgo.	67
Capitolul VII. Cea de a doua plecare a bravului nostru cavaler, don Quijote de la Mancha	81

1. „Cânta-va altul poate, pe-o liră mai sonoră“ (it.).

Capitolul VIII. Despre biruința viteazului don Quijote în înfricoșătoarea și nemaînchipuita aventură a morilor de vânt, dimpreună cu alte isprăvi vrednice de fericită amintire. 88

Partea a doua

Capitolul IX. În care își află încheierea și capătul nemaipomenita bătălie dintre voinicul vizcain și viteazul cavalier din La Mancha 101

Capitolul X. Despre duhlia convorbire a lui don Quijote cu Sancho Panza, scutierul său 108

Capitolul XI. Despre ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote cu niște păstori de capre 116

Capitolul XII. Despre ceea ce povesti un păstor de capre celor care erau cu don Quijote 125

Capitolul XIII. Unde ia sfârșit povestea păstorii Marcela și se întâmplă multe altele 133

Capitolul XIV. Unde sunt scrise stihurile deznădăjduite ale răposatului păstor și alte întâmplări neașteptate. 147

Partea a treia

Capitolul XV. Unde se povestește aventura nefericită în care a intrat don Quijote, dând peste niște yangheji neomenoși. . . . 161

Capitolul XVI. Ce i s-a întâmplat iscusitului hidalgo la hanul pe care îl luase drept castel 171

Capitolul XVII. Unde urmează povestirea nenumăratelor cazne ce îndurară viteazul don Quijote și bunul său scutier Sancho Panza la hanul pe care îl luaseră, spre nenorocul lor, drept castel 181

Capitolul XVIII. În care se povestesc convorbirile lui Sancho Panza cu stăpânul său, don Quijote, și alte aventuri, vrednice de-a fi pomenite 192

Capitolul XIX. Despre înțeleptele gânduri pe care Sancho le-a împărtășit stăpânului său și despre aventura lor cu un răposat, împreună cu alte neobișnuite întâmplări. . . . 207

Capitolul XX. Despre nemaivăzuta și nemaiauzita aventură dusă la capăt fără nici o primejdie de vestitul și viteazul don Quijote de la Mancha, unicul pe lume care-ar fi putut-o sfârși într-așa chip. 218

Capitolul XXI. Care vorbește de aventura năzdrăvană și de bogatul câștig al coifului lui Mambrino, dimpreună cu altele, întâmplate neînfrântului nostru cavalier. . . . 236

Capitolul XXII. Despre felul cum slobozi don Quijote o mulțime de nenorociți, duși fără de voia lor acolo unde n-aveau nici un chef să se ducă 251

Capitolul XXIII. Despre ceea ce i s-a întâmplat vestitului don Quijote în Sierra Morena, aventura dintre cele mai rare din câte se povestesc în această istorie adevărată 268

Capitolul XXIV. Unde urmează aventura din Sierra Morena 283

Capitolul XXV. Care înșiră lucrurile ciudate
ce i s-au întâmplat în Sierra Morena
viteazului cavaler de la Mancha, precum
și chipul în care a imitat el penitența lui
Beltenébros. 295

Capitolul XXVI. Unde urmează povestirea
subtilităților de îndrăgostit pe care
le-a făcut don Quijote în Sierra Morena. . . 317

Capitolul XXVII. În ce fel și-au dus la capăt
planurile preotul și bărbierul, dimpreună
cu alte lucruri vrednice a fi povestite în
această măreață istorie. 327

Partea a patra

Capitolul XXVIII. Care povestește despre
noua și plăcuta aventură a preotului
și bărbierului în Sierra Morena 351

Capitolul XXIX. Care povestește despre hazliul
tertip ce-l găsiră, dimpreună cu rânduiala
cuvinită, pentru a-l scoate pe îndrăgostitul
nostru cavaler din aspra pocăință cu care
îi plăcuse să se canonească. 370

Capitolul XXX. Care povestește despre
înțelepciunea frumoasei Doroteea și altele
multe dătătoare de mari desfătări și de
plăcută zăbavă. 385

Capitolul XXXI. Despre convorbirea plină
de haz dintre don Quijote și Sancho
Panza, scutierul său, dimpreună
cu alte întâmplări. 399

Capitolul XXXII. Care povestește tot ce
i s-a întâmplat la han întregii trupe
a lui don Quijote 411

Capitolul XXXIII. În care se povestește
nuvela curiosului nestăpânit 420

Capitolul XXXIV. Unde continuă
nuvela curiosului nestăpânit 447

Capitolul XXXV. În care se vorbește de
viteaza și nemaiauzita bătălie a lui
don Quijote cu niște burdufuri de vin
roșu și ia sfârșit nuvela curiosului
nestăpânit 473

Capitolul XXXVI, Care vorbește de alte
întâmplări neobișnuite petrecute la han. . . 484

Capitolul XXXVII. În care se povestește
mai departe istoria slăvitei infante
Micomicona, dimpreună cu alte
vesele pătăranii 497

Capitolul XXXVIII. În care e vorba de
ciudata cuvântare a lui don Quijote
despre arme și litere 510

Capitolul XXXIX. Unde robul își povestește
întâmplările vieții 515

Capitolul XL. Unde continuă povestea
robului 528

Capitolul XLI. Unde tot despre întâmplările
robului se povestește 544

Capitolul XLII. Care povestește ceea ce s-a
mai întâmplat la han dimpreună cu
multe alte lucruri vrednice a fi știute 571

Capitolul XLIII. Care povestește istoria
plăcută a argatului de la catări și alte
întâmplări ciudate de la han 580

Capitolul XLIV. Unde urmează povestirea
nemaiauzitelor întâmplări de la han. 593

Capitolul XLV. Unde ajunge să se spulbere
orice îndoială cu privire la coiful lui
Mambrino și la samar, și pe lângă
asta se povestesc o seamă de alte
pățanii, aidoma cum s-au petrecut 604

- Capitolul XLVI. Despre vrednica de pomenit
aventură cu patrula de arcași și despre
înfricoșătoarea mânie a bunului nostru
cavaler don Quijote 615
- Capitolul XLVII. Despre chipul straniu
în care se văzu legat de farmece
don Quijote de la Mancha, dimpreună
cu alte faimoase întâmplări 626
- Capitolul XLVIII. Unde canonicul vorbește
mai departe despre cărțile de cavalerie
și despre alte lucruri vrednice de mintea
lui ascuțită 640
- Capitolul XLIX. Unde se povestește
înțeleapta convorbire dusă de Sancho
Panza cu stăpânul său, don Quijote 651
- Capitolul L. Despre înțeleapta gâlceavă
dintre don Quijote și canonic, dimpreună
cu alte întâmplări 662
- Capitolul LI. Care cuprinde cele povestite
de păstorul de capre tuturor celor
care-l însoțeau pe don Quijote 670
- Capitolul LII. Despre încăierarea lui don
Quijote cu păstorul de capre și despre
aventura nemaiauzită cu autoflagelații,
pe care o duse la bun sfârșit cu sudoarea
frunții lui 677

În colecția TOP 10+

au apărut:

150. Eiji Yoshikawa, *Musashi* (vol. II)
151. A.S. Pușkin, *Dama de pică și alte povestiri*
152. Radu Aldulescu, *Amantul Colivăresei*
153. F. Scott Fitzgerald, *Un diamant cât Hotelul
Ritz și alte povestiri*
154. José Saramago, *Peștera*
155. Saul Bellow, *Trăiește-ți clipa*
156. Simona Sora, *Hotel Universal*
157. Virginia Woolf, *Doamna Dalloway*
158. Franz Kafka, *America*
159. Raymond Radiguet, *Neastâmpăr*
160. Ilf și Petrov, *Atitudine nepăsătoare față de
stomac și alte povestiri*
161. Helen Fielding, *Jurnalul lui Bridget Jones*
162. Cătălin Dorian Florescu, *Vremea mirunilor*
163. Maria Dueñas, *Iubirile croitoresei*
164. Dino Buzzati, *Monstrul Colombré și alte
cincizeci de povestiri*
165. Umberto Eco, *Cimitirul din Praga*
166. Haruki Murakami, *Kafka pe malul mării*
167. Ian McEwan, *Ispășire*
168. Bogdan Suceavă, *Venea din timpul diez*
169. Joseph Conrad, *Inima întunericului*
170. Michel Houellebecq, *Posibilitatea unei insule*
171. Émile Zola, *Greșeala abatelui Mouret*
172. Lucian Dan Teodorovici, *Matei Brunul*
173. Haruki Murakami, *După cutremur*
174. Tracy Chevalier, *Simetria de temut*
175. Shusaku Endo, *Samuraiul*
176. Iris Murdoch, *Oameni buni și oameni
de bine*
177. Cătălin Dorian Florescu, *Jacob se hotărăște
să iubească*
178. Elif Shafak, *Cele patruzeci de legi ale iubirii*

- Măgarii doar, stăpânul și-l înjură!*
R. – *Curat măgar, acel ce-atâtea-ndură!*
De-amor, stăpânul s-a smintit un pic.
B. – *E prost cine iubește?*
R. – *Nici deștept.*
B. – *Ești filozof!*
R. – *Sunt, că-s cu burta goală!*
B. – *Cere-i scutierului!*
R. – *Mare scofală!*
B. – *Mult crezi c-o căpăta cine-o să-l roage.*
Când și scutierul și stăpănu-s drept.
Ca Rocinante însuși de mârtoage.

Prima parte

Capitolul I

Care povestește despre firea și felul de viață al vestitului hidalgo don Quijote de la Mancha

Într-un sătuc din La Mancha, de-al cărui nume nu țin să-mi aduc aminte¹, nu-i mult de când trăia un hidalgo², din cei cu lance în panoplie, scut vechi, cal ogârjit și ogar de hăituit vânatul. Câte-n ghiveci, mai mult cu carne de vacă³ decât de berbec, și seara cele mai adeseori tocană; jumări cu slănină

1. Satul de numele căruia Cervantes nu dorește să-și mai amintească pare să fi fost Argamasillia de Alba, unde Cervantes a conceput, în temniță, povestea lui don Quijote. Unii comentatori, bazându-se pe faptul că între documentele privitoare la Cervantes nu se află nici unul care să indice trecerea sa prin ținutul La Mancha, socotesc că, vrând să satirizeze în opera aceasta ocărmuirea capitalei regatului spaniol, scriitorul și-a plasat acțiunea într-o provincie ca să-și abată pe altă pistă cititorii, și să nu sufere urmările unui asemenea atac.
2. Titlu de noblete mărunță, acordat celor ce-și puteau dovedi obârșia veche spaniolă și creștină, fără amestec cu alte neamuri; îl purtau în special micii proprietari agrari. Cuvântul este o contragere din *hijo de algo*, fecior de ceva, fiul unui om care-a însemnat ceva, a fost cineva; nu indică deci meritele personale ale purtătorului de titlu, ci doar originea sa.
3. E vorba de un fel de mâncare asemănător ghiveciului balcanic, dar mai picant, numit *olla podrida*. În epocă,

sâmbăta, linte vinerea și câte-un porumbel fript duminica, pe deasupra, îi mistuiau trei sferturi din venit. Ce-i rămânea se ducea pe vreun pieptar de stofă aleasă, pe nădragi de sărbătoare, de catifea, și cu pantofi la fel, căci peste săptămână se cinstea cu stofe de lână nevopsită, toarsă subțire¹. Avea în casă o chelăreasă trecută de 40 de ani, o nepoată care nu împlinise încă 20 și un argat, bun și la plugărie și ca fecior în casă, la fel de priceput să înșeueze calul, dar și să altoiască pomii². Ani să tot fi avut hidalgul nostru ca la vreo 50: era bine legat și vânos la trup, uscățiv la față, se scula cu noaptea-n cap și era vânător pătimaș. Unora le place să spună că era poreclit Quijada³ sau Quesada⁴ – asupra acestui punct există oarecare divergențe de păreri între autorii care s-au ocupat de cazul lui – cu toate că, după conjecturile cele mai vrednice de crezare, se poate deduce că i se zicea Quejana⁵. Dar asta n-are cine știe ce însemnătate pentru

berbecul era considerat mai gustos decât vaca și se vindea mai scump.

1. Stofe de lână nevopsită, toarsă subțire (*vellorí*), erau mai ieftine decât catifeaua (*terciopelo*) sau decât stofa numită și *velludo*, din care se făceau și pantofi de gală, ori decât așa-zisul *velarte*, postav negru de pelearină.
2. În restul operei nu se va mai vorbi nimic de acest argat bun la toate. Se pare că, într-o primă intenție, autorul îl menise pe el să devină scutier, loc pe care l-a ocupat mai târziu cu atâta succes Sancho Panza. Expresia de care se folosește aici Cervantes pentru a arăta destoinicia acestui fecior în casă ori argat, „*tomar la podadera*”, înseamnă „să mânăiască un cosor”, ceea ce este echivoc ca sens; e vorba de muncile grădinăriei care se fac cu cosorul ori e vorba de destoinicia în duelurile populare, cu bricica.
3. *Quijada* înseamnă, în limba spaniolă, falcă.
4. *Quesada* sau *quesadilla* înseamnă brânzoaică (de la *queso* – cas).
5. *Quejana*, nume derivat din *queja*, înseamnă plângere, jalbă.

povestirea noastră: e de ajuns ca, depănându-i firul, să nu ne depărtăm de adevăr nici cu o iotă.

Ceea ce trebuie știut, așadar, este că sus-zisul hidalgo, în răstimpurile lui de răgaz (care țineau mai tot anul), se dedase la cititul romanelor cavalierești cu atâta foc și cu atâta plăcere, că-și uită aproape cu totul de vânătoare și chiar de gospodărirea avutului său; și până într-atâta își înteti sminteala asta și atât de departe ajunse cu patima lui, că-și vându sfoară de moșie după sfoară de moșie, bune toate de arătură, ca să-și cumpere cărți de cavalerie pentru citit, și ajunse să și le îngrămădească în casă pe toate câte le putu găsi.

Dar din toate, nici unele nu i se păreau atât de prețioase ca acelea compuse de faimosul Feliciano de Silva¹; căci proza lui limpede și tâlcurile lui adânci i se păreau adevărate perle, mai cu seamă când ajungea cu cititul la declarațiile acelea înflăcărâte și la scrisorile de dragoste, unde nu o dată găsea scris: „Rațiunile iraționalelor chemări la uzul rațiunii, din care zilnic îmi faceți rațiunii mele rație, îmi anemiează în așa măsură rațiunea, încât am rațiuni a mă plânge de frumusețea Domniei Voastre”. Sau, și mai abitir, când citea: „Înaltul cerului care-ți înalță, în chip dumnezeiesc, dumnezeiescul chip,

1. Scriitor din prima jumătate a secolului al XVI-lea despre care criticul Menéndez y Pelayo spunea că e marele fabricant de literatură care a inițiat în Spania, și poate în Europa chiar, o industrie de romane devotate de public cu atâta lăcomie ca *Muschetarii* lui Alexandre Dumas. A scris romanele cavalierești *Lisuarte de Grecia* (1510), *Amadis de Grecia* (1530), *Florisel de Niquea* (1532), *Rogel de Grecia* (1536-1551). Este, de asemenea, autorul unei opere de un gen cu totul diferit, intitulată *Segunda Comedia de Celestina* (1534), inspirată de celebra tragicomedie a lui Fernando de Rojas, cunoscută sub numele de *Celestina* (1499-1501). Aluzia lui Cervantes la Feliciano de Silva este net dezavantajoasă pentru acest pseudoliterat, care întruchipează perfect gustul publicului curtean și aristocrat al epocii.

cu stele, te face să fi binemeritat meritul pe care înălțimea Ta îl merită”.

Cu cimilituri ca acestea își storcea bietul cavaler creierii, și nu dormea nopțile ca să le dea de rost și să le smulgă din măruntaie tâlcul, cu toate că nu le-ar fi venit de hac chiar și Aristotel și nu le-ar fi putut pricepe nici el dac-ar fi înviat din morți anume pentru asta. Nu se prea dumerea cum vine treaba cu rânile pe care le-mpărțea și le primea don Belianis¹, căci își inchipuia că, oricât de măiestri vraci l-or fi îngrijit, nu se putea să n-aibă obrazul și tot trupul brăzdat de balafre și de semne. Cu toate astea, lăuda la autorul lui Belianis felul de a-și încheia cartea, cu făgăduiala încheierii aventurii acesteia de încheiat și nu o dată îi veni cheful să pună mâna pe pană și să-i dea el un sfârșit în lege, așa cum făgăduia în carte autorul; și, fără nici o îndoială, ar fi făcut-o, ba încă s-ar fi descurcat cum nu se poate mai bine, dacă alte gânduri, mai însemnate și mai statornice, nu l-ar fi sustras de la aceasta.

Avusese de atâtea ori discuții cu preotul satului (om învățat foarte, trecut prin școli înalte și licențiat de la Sigüenza), întrebându-se care să fi fost mai plin de virtute cavaler: Palmerin al Engliterei²

1. Personajul principal al romanului cavaleresc *Belianis de Grecia* (1547) al lui Jerónimo Toribio Fernández; romanul se termină cu afirmația că înțeleptul Fristón, autorul originalului, după cum spune textul, trecând din Grecia în Nubia, a pierdut restul manuscrisului, pe care s-a întors apoi să-l caute, fără să-l afle, fapt pentru care Fernández lasă neterminată cartea, ca să nu comită sacrilegiul de a înlocui prin ficțiuni adevărurile cuprinse în originalul dispărut. Autorul își ascunde numele, dând romanul drept tradus din limba greacă.
2. Personajul principal al romanului cavaleresc cu același nume, apărut în 1547-1548 în limba spaniolă și socotit ca o traducere a originalului portughez scris de Francisco de Morães Cabral, care însă n-a fost tipărit decât în 1567. Un alt Palmerin, *Palmerin de*

sau *Amadis de Gaula*¹? Dar meșterul Nicolás, bărbierul din satul lor, o ținea morțiș că nici unul din doi nu se putea măcar apropia de cavalerul lui Phoibos², și că dacă era vreunul care să-i poată stă alături, acela nu putea fi decât don Galaór³, fratele lui Amadis de Gaula, căci era oricând gata de orice încercare: nu era mătăit și plângăreț ca frate-său, și în vitejie nu rămânea mai prejos decât el.

Ce mai vorbă lungă; se cufundă hidalgul nostru în așa hal în citanie, că-și trecea nopțile toate citind, din murgul serii și până-n revărsatul zorilor, și toate zilele, de cum se lumina și până se-ntuneca;

Oliva, datează din 1511 și se crede că este opera unei femei din popor, fică de tâmplar, căreia Francisco Vásquez i-a corectat stilul.

1. Personajul principal al romanului cavaleresc cu același nume, compus în epoca recuceririi peninsulei (pe la 1492), a cărui primă ediție cunoscută, din 1508, este semnată de Garcí Ordóñez de Montalbo, care se dă doar drept „corectorul vechilor originale, corupte și compuse în stil antic”. Probabil că „originalele străvechi” de care vorbește Montalbo sunt cele scrise de Joao Peires Lobeira pe vremea regelui Dionis, în secolul al XIII-lea; un alt Lobeira (Vasco), adesea confundat cu primul, a modificat, sub Alfonso IV (1291-1325), unele episoade din roman. *Amadis* este compus după tipicul romanelor cavalerești franceze din ciclul breton. Numele și episoadele sunt împrumutate din *Tristan*, din *Lancelot du Lac*, *Maugis*, *Renaud*, *Girart de Viane*. Dar în Spania, *Amadis* n-a devenit popular decât trecut prin condeitul lui Montalbo, în secolul al XVI-lea, într-o epocă de recrudescență a sentimentelor curtene și cavalerești, necesare absolutismului monarhic după unificarea regatului.
2. Personajul principal din *El caballero del Febo* (*Cavalerul lui Phoibos Apollo*), roman cavaleresc târziu, foarte citit în sfârșitul secolului al XVI-lea.
3. Personaj din *Amadis de Gaula*, fratele eroului principal, mai aventuros, și mai temerar încă decât acesta, mai puțin cast în pasiunile sale, întâia schiță spaniolă a personajului literar pe care piesa lui Tirso de Molina (*El Burlador de Sevilla*) îl va boteza „don Juan”.

Miguel de Cervantes, *El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha*

© 2016 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © Entertainment Pictures/Northfoto

www.polirom.ro

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CERVANTES SAAVEDRA, MIGUEL de

Don Quijote de la Mancha / Miguel de Cervantes; trad. din lb. spaniolă și note de Ion Frunzetti și Edgar Papu; notă asupra ed. de Vlad-Ion Pappu. – Iași: Polirom, 2016

2 vol.

ISBN: 978-973-46-6064-3

Vol. 2. – 2016

ISBN: 978-973-46-6233-3

- I. Frunzetti, Ion (trad.; note)
- II. Papu, Edgar (trad.; note)
- III. Pappu, Vlad-Ion (pref.)

821.134.2-311.3=135.1

Printed in ROMANIA

MIGUEL DE CERVANTES

Don Quijote de la Mancha

Traducere din limba spaniolă
și note de Ion Frunzetti și Edgar Papu

POLIROM
2016

ed. II, Moskva 1958, din volumul *On Translation, Cambridge, Massachusetts 1959*, publicat de către un grup de lingviști americani, printre care Roman Jakobson, precum și din revista *Babel*, organ internațional al traducătorilor). Or, în lumina teoriei moderne a traducerii, există un punct de vedere general acceptat: acela al redării cât mai fidele a conținutului de idei, a stilului, a specificului național și chiar al unor caracteristici formale (de pildă structura frazei, ritm, metru) al operei traduse. <Nota ref.: Acesta este, folosind terminologia lui Fedorov, așa-zisul principiu al traducerii adecvate, adică al traducerii capabile să redea cât mai exact originalul, sub toate aspectele lui. (Vezi VTP, p. 125 și urm.)> Prin urmare, obiecțiunile mele nu sunt nicidecum expresia unui punct de vedere personal, ci a unui principiu actualmente dominant în materie de teorie a traducerii, principiu care trebuie respectat de către orice traducător." (Referat, pp. 11-12)

Autorul referatului admite, totuși, că „traducătorul creează o atmosferă de *Ev Mediu* <Nota ref.: În accepțiunea actuală a cuvântului, deci inclusiv epoca fanariotă> ori de sat românească”, însă începe a se contrazice când declară că „puterea evocativă” a cuvintelor – capacitatea acestora de a forma asociații în conștiința receptorului, căruia îi „sugerează diverse imagini, îl fac să vadă, mintal, cutare sau cutare obiect, cutare sau cutare persoană, loc, epocă etc.” – n-a fost exploatată de către E. Papu. Pare a uita că realitatea hispanică a epocii, comportamentul ei cultural (culturemul) – complet străin și inaccesibil publicului autohton –, nu era asimilabilă decât pe calea reprezentării analogice, medievalitatea și rusticitatea românească constituind termeni de comparație necesari în procesul de relocare contextuală, iar adecvarea stilistică la parametrii limbii române transforma textul în vector de comunicare autoexegetic, suficient sieși la nivel explicativ. De notat că la data tălmăcirii nu exista nici măcar un dicționar spaniol-român, iar accesul la ediții spaniole din *Don Quijote* dotate cu un aparat critic mai elaborat era imposibil în condițiile izolării informaționale impuse de Cortina de Fier.

Vlad-Ion Pappu

Cuprins

Închinare către Conte de Lemos	5
Precuvântare către cititor	8
Capitolul I. Despre ceea ce au pățit preotul și bârbierul cu don Quijote în legătură cu boala acestuia	15
Capitolul II. Care vorbește de nemaiauzita gâlceavă a lui Sancho Panza cu nepoata și cu chelăreasa lui don Quijote, dimpreună cu alte întâmplări hazlii	29
Capitolul III. Despre vorbirea cea hazlie care s-a ținut între don Quijote, Sancho Panza și bacalaureatul Samsón Carrasco	35
Capitolul IV. Unde Sancho Panza răspunde la îndoielile și întrebările lui Samsón Carrasco, împreună cu alte întâmplări vrednice de-a fi cunoscute și povestite	45
Capitolul V. Despre înțeleapta și hazlia vorbire care s-a ținut între Sancho Panza și nevastă-sa, Teresa Panza, și despre alte întâmplări vrednice de fericită pomenire	52
Capitolul VI. Despre ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote cu nepoata și cu chelăreasa lui; acesta este unul din capitolele cele mai de seamă din toată povestea	60
Capitolul VII. Despre ceea ce s-a întâmplat între don Quijote și scutierul său, dimpreună cu alte vestite întâmplări	67

Capitolul VIII. Unde se povestește ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote ducându-se s-o vadă pe doamna sa, Dulcineea din Toboso	76
Capitolul IX. Unde se povestește ceea ce se va vedea într-însul	86
Capitolul X. Unde se vorbește despre dibăcia folosită de Sancho pentru a o vrăji pe Dulcineea și despre alte întâmplări pe cât de caraghioase, pe atât de adevărate.	91
Capitolul XI. Despre ciudata întâmplare a viteazului don Quijote cu carul, sau căruța „Alaiului morții”	102
Capitolul XII. Despre ciudata aventură a viteazului don Quijote cu vajnicul cavaler al oglinzilor.	111
Capitolul XIII. Unde urmează întâmplarea cu Cavalerul Pădurii, dimpreună cu înțeleapta, nemaiauzita și desfătătoarea sfătuire dusă între cei doi scutieri	120
Capitolul XIV. Unde se arată mai departe pățania cu Cavalerul Pădurii	128
Capitolul XV. Unde se povestește și se face cunoscut cine era Cavalerul Oglinzilor și scutierul său	142
Capitolul XVI. Despre ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote cu un cavaler înțelept din La Mancha	144
Capitolul XVII. Unde se povestește cea din urmă și cea mai înaltă treaptă pe care a ajuns și a putut să ajungă curajul nemaiauzit al lui don Quijote în pățania cu lei, dusă la bun sfârșit . . .	156

Capitolul XVIII. Despre ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote în castelul sau casa Cavalerului cu Mantie Verde, împreună cu alte lucruri nemaiauzite . . .	169
Capitolul XIX. Unde se povestește pățania păstorului îndrăgostit, dimpreună cu alte întâmplări cu adevărat hazlii.	181
Capitolul XX. Unde-i vorba de nunta lui Camacho cel avut și de ceea ce s-a întâmplat cu Basilio cel sărac	191
Capitolul XXI. Unde se povestește mai departe despre nunta lui Camacho, dimpreună cu alte întâmplări pline de miez.	203
Capitolul XXII. Unde se povestește despre nemaiauzita aventură cu peștera lui Montesinos, care se află în inima La Manchei, aventură pe care don Quijote a dus-o cu bine până la capăt. . .	211
Capitolul XXIII. Despre minunatele lucruri pe care neîntrecutul don Quijote spuse că le-a văzut în adâncă peșteră a lui Montesinos, lucruri a căror neputință de-a fi adevărate și a căror măreție fac ca această aventură să fie socotită drept apocrifă	221
Capitolul XXIV. Unde se povestesc nenumărate nimicuri pe cât de nelalocul lor, pe atât de folositoare la înțelegerea așa cum trebuie a acestei mărețe povestiri	235
Capitolul XXV. Unde se arată pățania cu zbieretul de măgar și aceea hazlie cu păpușarul, dimpreună cu prorocirile cele de pomină ale maimuței ghicitoare . .	244

Capitolul XXVI. Unde urmează hazlia întâmplare cu păpușarul, dimpreună cu alte lucruri într-adevăr nostime cum nu se mai poate.....	256
Capitolul XXVII. Unde se povestește cine erau meșterul Pedro și cu maimuța lui, dimpreună cu neizbânda lui don Quijote în aventura cu zbieretul de măgar, aventură care n-a ieșit la capăt după vrerea și după gândul lui	266
Capitolul XXVIII. Despre unele lucruri pe care spune Benengeli că le va afla cel ce le va citi, dacă le citește cu luare-aminte.....	275
Capitolul XXIX. Despre faimoasa întâmplare cu luntrea fermecată	281
Capitolul XXX. Despre ceea ce i s-a întâmplat lui don Quijote cu o frumoasă vânătoare	289
Capitolul XXXI. Unde se vorbește despre lucruri și multe, și mari.....	295
Capitolul XXXII. Despre răspunsul pe care l-a dat don Quijote celui ce-l mustrase, laolaltă cu alte întâmplări, și mai serioase, și mai hazlii.....	305
Capitolul XXXIII. Despre plăcuta convorbire pe care ducea și cu slujitoarele ei au avut-o cu Sancho Panza, convorbire vrednică a fi citită și întipărită în minte... ..	323
Capitolul XXXIV. Care povestește despre știrea primită asupra chipului cum urma să fie dezlegată de vrăji Dulcineea din Toboso, alcătuind una din întâmplările cele mai faimoase din această carte.....	332

Capitolul XXXV. Unde-i vorba mai departe de știrea pe care a primit-o don Quijote în legătură cu dezlegarea de vrăji a Dulcineei, dimpreună cu alte minunate întâmplări.....	342
Capitolul XXXVI. Unde se povestește despre ciudata și nemaipomenita aventură a Dueșei Îndurerate, numită și contesa Trifaldi, și despre un răvaș pe care Sancho Panza l-a scris femeii sale, Teresa Panza	351
Capitolul XXXVII. Unde se merge mai departe cu faimoasa aventură a Dueșei Îndurerate	359
Capitolul XXXVIII. Unde se povestește ceea ce a destăinuit despre vitrega-i soartă Dueșă Îndurerată	362
Capitolul XXXIX. Unde contesa Trifaldi își spune mai departe povestea-i cea infrișată și vrednică de pomenire	371
Capitolul XL. Despre lucruri care privesc și ating această aventură și această poveste de pomină	375
Capitolul XLI. Despre sosirea lui Lemnopiron, dimpreună cu sfârșitul acestei aventuri prea lungite	382
Capitolul XLII. Despre povețele pe care i le-a dat don Quijote lui Sancho Panza mai înainte de-a se duce acesta să-și cârmuiască insula, dimpreună cu alte lucruri bine chibzuite	395
Capitolul XLIII. Despre al doilea rând de povețe pe care i le-a dat don Quijote lui Sancho Panza	402

- Capitolul XLIV. Cum a fost ridicat
Sancho Panza la scaunul ocârmuirii
și despre ciudata pățanie din castel
a lui don Quijoteși carti 409
- Capitolul XLV. Despre felul cum marele
Sancho Panza a pus stăpânire pe
insula lui și despre chipul în care
a început să diriguiască 421
- Capitolul XLVI. Despre grozava spaimă
clopoțească și pisicească trasă de
don Quijote în timpul poveștii lui
de iubire cu Altisidora cea îndrăgostită . . . 430
- Capitolul XLVII. Unde se povestește
mai departe cum o ducea Sancho
cu cârmuirea lui. 435
- Capitolul XLVIII. Despre pățania lui
don Quijote cu doña Rodríguez,
dueña ducesei, dimpreună cu
alte întâmplări vrednice de-a fi
scrise și veșnic pomenite 446
- Capitolul XLIX. Despre ceea ce i s-a
întâmpnat lui Sancho Panza pe
când își cerceta insula 457
- Capitolul L. Unde se dă pe față cine erau
vrăjitorii și gealații care o bătuseră cu
papucul pe doña Rodríguez și-l pișcaseră
și zgâriaseră pe don Quijote, dimpreună cu
întâmplările prin care a trecut pajul ce-a
adus răvașul la Teresa Panza, femeia lui
Sancho Panza. 471
- Capitolul LI. Despre urmarea cârmuirii
lui Sancho Panza, dimpreună cu alte
întâmplări, să le zicem bune 483
- Capitolul LII. Unde se povestește pățania
celeia de-a doua dueña îndurerate sau
amărâte, chemată pe celălalt nume al
ei doña Rodríguez. 493
- Capitolul LIII. Despre jalnicul sfârșit
și soroc pe care l-a avut ocârmuirea
lui Sancho Panza 502
- Capitolul LIV. Care vorbește despre lucruri
în legătură cu povestea aceasta, și
nu despre altele 509
- Capitolul LV. Despre lucruri întâmplăte
lui Sancho în drum, dimpreună cu
altele cum nu se poate mai minunate . . . 519
- Capitolul LVI. Despre grozava și nemaivăzuta
bătălie ce s-a dat între don Quijote
de la Mancha și slujitorul Tosilos,
întru apărarea copilei celei batjocorite
a doamnei Rodríguez 528
- Capitolul LVII. În care-i vorba de felul
cum s-a despărțit don Quijote de duce
și de ducese și de cele ce i s-au
întâmpnat pe isteața și zvăpăiata
aceea de Altisidora, slujitoarea ducesei . . . 535
- Capitolul LVIII. Care vorbește despre felul
cum l-au năpădit pe don Quijote
atâtea aventuri, încât nu mai aveau
loc una de alta 540
- Capitolul LIX. Unde se povestește
nemaipomenita întâmplare, ce poate
fi luată și drept aventură, pe care
a trăit-o don Quijote 555
- Capitolul LX. Despre ceea ce i s-a întâmpnat
lui don Quijote în drum spre Barcelona . . . 565
- Capitolul LXI. Despre ceea ce i s-a
întâmpnat lui don Quijote la intrarea
lui în Barcelona, dimpreună cu alte
lucruri mai mult adevărate decât
înțelepte 582

Capitolul LXII. În care e vorba de
întâmplarea cu capul fermecat,
dimpreună cu alte nimicuri, ce se
cer neapărat povestite 585

Capitolul LXIII. Despre năpasta ce-a căzut
pe capul lui Sancho când s-a dus
să cerceteze galerele și despre
nemaipomenita aventură a
frumoasei arăpoaice 601

Capitolul LXIV. Unde-i vorba despre
aventura care l-a amărât pe
don Quijote mai mult decât toate câte
i s-au întâmplat pân-atunci 614

Capitolul LXV. Unde se dă de știre cine
era Cavalerul Albei Luni, dimpreună
cu dezrobirea lui don Gregorio și cu
alte întâmplări 619

Capitolul LXVI. Unde e vorba de lucruri
pe care o să le vadă cine îl va citi sau
o să le audă cine îl va asculta citit
cu glas tare 626

Capitolul LXVII. Despre hotărârea pe care
a luat-o don Quijote de a se face păstor
și de a duce o viață câmpenească până
va trece anul legământului său,
dimpreună cu alte întâmplări
într-adevăr cu haz și desfătătoare 633

Capitolul LXVIII. Despre aventura cea
porcească, întâmplată cu don Quijote . . . 640

Capitolul LXIX. Despre cea mai ciudată și
cea mai năzdrăvană întâmplare din
câte s-au petrecut cu don Quijote
de când ține toată această însemnată
poveste 646

Capitolul LXX. Care vine după al șazeci
și nouălea și vorbește despre lucruri
de care nu te poți lipsi pentru a da
de rost acestei istorisiri 653

Capitolul LXXI. Despre ceea ce i s-a
întâmpnat lui don Quijote cu scutierul
său Sancho pe când făceau cale-ntoarsă
către satul lor. 662

Capitolul LXXII. Despre felul cum don
Quijote și Sancho au ajuns la ei în sat . . . 670

Capitolul LXXIII. Despre semnele menitoare
ce le avu don Quijote intrând la el în sat,
dimpreună cu alte întâmplări care
împodobesc această istorie și o fac
vrednică de crezare. 676

Capitolul LXXIV. Despre felul cum
a căzut don Quijote la pat, despre
testamentul pe care și l-a făcut
și despre moartea lui 682

*Prima versiune integrală în limba română a
capodoperei cervantești Don Quijote
(50 de ani de la apariție)
(Vlad-Ion Pappu). 693*

Capitolul I

Despre ceea ce au pățit preotul și bărbierul cu don Quijote în legătură cu boala acestuia

Povestește Cide Hamete Benengeli în cea de-a doua parte a acestei istorisiri, acolo unde vorbește despre a treia purcedere la drum a lui don Quijote, că preotul și bărbierul au stat ca la vreo lună de zile fără să-l vadă, ca să nu-i mai împrăspăteze toate cele petrecute și să-i dea iarăși prilej să și le amintească; dar asta nu i-a împiedicat să treacă pe la nepoata și pe la chelăreasa lui, dându-le pe seamă să aibă de grijă a-l ține cât se poate mai bine și a-i da să mănânce bucate întremătoare și bune de leac pentru bolile de inimă și de creier de unde-i venea lui – dacă stăm și socotim cum se cuvine – toată nenorocirea. Ele răspunseră că așa au și făcut și că vor mai face treaba asta cu multă osârdie și grijă, fiindcă s-au încredințat că stăpânul casei dădea din când în când semne că ar fi în toate mințile; fapt care-i bucură foarte pe cei doi, socotind ei că n-au făcut deloc rău să-l aducă vrăjit acasă în carul cu boi, așa cum s-a povestit în partea întâi a acestei istorisiri, pe cât de măreață pe atât de adevărată, și anume în cel din urmă dintre capitolele ei; așa că-și puseră-n gând să se ducă să-l vadă și să se încredințeze la fața locului dacă într-adevăr i se îmbunătățise starea, cu toate că socoteau aproape cu neputință una ca asta, și se vorbiră să nu sufle nici un cuvânt despre cavalerii

rătăcitori, ca să ocolească primejdia de a-i pune degetul pe rana atât de proaspătă încă.

Se duseră în cele din urmă să-l vadă și-l găsiră stând în pat, îmbrăcat într-un pieptar verde de lână împletită și pe cap cu o scufă roșie toledană; și era atât de uscat și de sfrijit, de ziceai că-i o momâie, nu alta. Fură primiți de el cum nu se poate mai bine, îl întrebară de sănătate, și el, cu multă chibzuință și în cuvinte alese, le vorbi de dânsul și de cum îi mergea; cum tăifăsuiau așa laolaltă, veni vorba și de ceea ce lumea numește rațiune de stat și feluri de guvernământ¹, cu care prilej, mai îndreptând cutare strâmbătate, mai osândind-o pe cutare, căutând ba să îmbunătățească vreo datină, ba să dezgroape alta, fiecare din ei trei se făcea dătător de legi, un nou Licurg al vremilor noastre sau un înflăcărat Solon; și într-atâta au pus ei țara la cale pe temeiuri noi, încât ai fi zis c-au vărât-o într-un tipar și-au scos-o cu totul alta decât cum o pususeră; iar don Quijote vorbi cu atâta înțelepciune despre toate lucrurile acestea, încât cei doi care-l pususeră la încercare crezură, fără urmă de îndoială, că era bun sănătos și cu mintea-ntreagă. De față la vorba lor erau și nepoata și chelăreasa, care nu mai pridideau mulțumind lui Dumnezeu că-și văd stăpânul atât de limpede la cap; dar preotul, schimbându-și gândul de la început, care fusese să nu pomenească nimic de-ale cavaleriei, vru să încerce cu tot dinadinsul dacă tămăduirea lui don Quijote era părelnică sau chiar adevărată, și așa, dintr-una-ntr-alta, aduse vorba despre unele vești venite de pe la curte și, printre altele, spuse că trece drept neîndoioasă vestea cum că Turcul vine cu oaste puternică și că nu se știe ce are de gând și nici unde-o fi să coboare cu atâta puhoi de oameni. Și cu teama asta, care, aproape an de an, ne face să tot punem mâna pe arme, întreaga creștinătate era pe picior de război, iar

1. Termeni utilizați de Machiavelli în *Principele*.

Măria Sa dase poruncă să se-ntărească țărmurile Neapolelui și ale Siciliei, precum și insula Malta.

La aceasta, don Quijote răspunse:

— Măria Sa s-a arătat a fi un războinic foarte înțelept întărindu-și la vreme ținuturile, ca nu cumva să le găsească vrăjmașul nepregătite; dacă mi-ar cere însă mie povață, eu l-aș îndemna să se folosească de un mijloc de întâmpinare a primejdiei la care cred că-n clipa de față Măria Sa nici cu gândul nu gândește.

Numai ce-o auzi și pe asta, că preotul își și spuse-n sinea lui: „Aibă-te Domnu-n pază, sărmane don Quijote, fiindcă pare-mi-se că te prăbușești de pe înalta culme a smintelii în adâncă prăpastie a neroziei tale“.

Dar bărbierul, care frământase și el în de sine același gând ca și preotul, îi ceru lui don Quijote să le spună și lor care era povața lui în privința mijlocului de a întâmpina primejdia, povață ce era bine, după cum spunea el, să fie luată-n seamă; poate c-o fi vreunul din acele sfaturi năstrușnice ce se dau de obicei domnitorilor.

— Al meu, domnule bărbier, spuse don Quijote, nu-i năstrușnic, ci-i chiar strașnic!

— Nu de asta spun, răspunse bărbierul, ci pentru că cele văzute pân-acum au arătat că toate, sau mai toate povețele ce i se dau Măriei Sale sau sunt cu neputință de înfăptuit, fiind lipsite de orice noimă, sau sunt spre paguba regelui și a țării.

— Dar a mea, răspunse don Quijote, nu-i nici cu neputință de îndeplinit, nici fără noimă, ci-i cea mai ușoară, cea mai potrivită, cea mai la îndemână și cea mai nemeșesugită din câte au trecut prin cap cuiva.

— Dar văd că te codești să ne-o spui și nouă, don Quijote, spuse preotul.

— N-aș vrea, zise don Quijote, s-o destăinui eu acuma și s-ajungă mâine-poimâine la urechile domnilor sfetnici, ca să tragă altul foloasele și să ia răsplată de pe urma muncii mele.

— Cât mă privește pe mine, spuse bărbierul, iacă, îmi dau cuvântul, și aici și în fața lui Dumnezeu, că nu voi destăinui cele ce-mi vei spune nici la vii și nici la morți; jurământ ce l-am învățat din cântecul bătrânesc despre preotul care, la începutul liturghiei, i-a destăinuit regelui cine era hoțul ce i-a furat cei o sută de dubloni și catărul cel iute de picior.

— Povești nu știi, spuse don Quijote, dar știu că acest jurământ e vrednic de crezare, fiindcă mai știu și că domnul bărbier este om de nădejde.

— Și chiar dacă n-ar fi, spuse preotul, mă pun eu chezaș pentru el că de astă dată o să fie mut ca un pește, ca să nu-l pască altfel judecata și osânda.

— Dar pentru Domnia Ta cine dă chezășie, părinte? întrebă don Quijote.

— Chiar îndeletnicirea mea, răspunse preotul, care este aceea de a păstra tainele.

— Ei bine! spuse atunci don Quijote. N-are Măria Sa decât să adune, prin poruncă obștească, la curtea lui, la o zi hotărâtă, pe toți cavalerii rătăcitori care cutreieră Spania, și chiar dacă n-ar veni decât vreo cinci-șase, nu s-ar găsi, credeți, vreunul din ei care să poată nimici singur toată puterea Turcului? Luați bine seama Domniile Voastre și urmăriți-mă. Este oare lucru atât de nemaiauzit ca un singur cavaler rătăcitor să nimicească o oaste de două sute de mii de oameni, ca și cum ar avea toți laolaltă un singur grumaz sau ar fi făcuți din turtă dulce? Dacă nu, spuneți-mi: câte istorisiri nu sunt oare pline de asemenea minunății? Nu că mă gândesc la altul – să nu mă mișc de-aici – dar ia să trăiască astăzi vestitul don Belianis sau vreunul din spița cea fără de număr a lui Amadis de Gaula? Zic: să trăiască astăzi vreunul din ei și să dea piept cu Turcul, pe legea mea că n-aș vrea să fiu în pielea lui! Dar Dumnezeu va avea grijă de poporul său și-i va hărăzi un cavaler rătăcitor care, chiar de n-o fi atât de puternic ca aceia din trecut, nu

va fi, totuși, mai prejos de ei în curaj; și Dumnezeu îmi pricepe gândul; mai mult, iacă nu spun.

— Vai de mine, strigă atunci nepoata, capul mi-l pun că stăpânul meu vrea să se facă iarăși cavaler rătăcitor!

La care don Quijote spuse:

— Cavaler rătăcitor mi-e scris să mor, și fie că Turcul o coborî sau o sui¹ când o pofti el și cu câtă oaste i-o da mâna, eu mai spun o dată: Dumnezeu îmi pricepe gândul.

Atunci vorbi bărbierul:

— Rog stăruitor pe Domniile Voastre să-mi îngăduiți a povesti o scurtă întâmplare petrecută la Sevilla, care fiindcă se potrivește aici întocmai, îmi dă ghes inima să v-o spun.

Don Quijote îi dete îngăduința, iar preotul, dimpreună cu ceilalți, se pregăti să-l asculte, și atunci el începu să povestească așa:

— În casa de nebuni din Sevilla era închis un om pe care neamurile lui l-au adus acolo fiindcă-și pierduse mințile; învățase dreptul canonic la Osuna²; dar chiar și la Salamanca să-l fi învățat, tot n-ar fi fost, după părerea multora, mai puțin nebun. Acest cărturar, după câțiva ani de balamuc, a crezut că s-a cumițit și că e-n toate mințile și, stăpânit de închipuirea asta, a scris episcopului, rugându-l din tot sufletul și cu dovezi foarte la locul lor să trimită să-l scoată din amarul în care trăia, deoarece, din mila lui Dumnezeu, își recăpătase mintea; dar că neamurile, pentru a se bucura de partea lui de moștenire, îl țineau acolo și, în ciuda adevărului,

1. În original „Y baje o suba el Turco...” Expresia era „si baja el Turco”: „dacă descinde [de pe corăbii] oastea turcească”. Cervantes adaugă „sau suie” pentru efectul comic al calamburului.

2. Satirizarea universităților minore, recent înființate, este obișnuită la scriitorii Secolului de Aur. Cea din Osuna, fondată în 1548 de contele de Urena, este ironizată și de Cervantes și în capitolul al XLVII-lea al volumului.